

OPM 17.6.2009

SUUNNITELMA VAPAAN SIVISTYSTYÖN KEHITTÄMISOHJELMAN JATKO-TOIMENPITEISTÄ

Valtioneuvosto sisällytti 5.12.2007 hyväksymäänsä Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmaan päätöksen vapaan sivistystyön tehtäviä, lainsäädäntöä, rahoitusjärjestelmää, oppilaitosrakennetta ja ohjausta koskevan ja vuoteen 2012 ulottuvan kehittämisohjelman valmistelusta. Opetusministeriö asetti 1.2.2008 valmisteluryhmän laatimaan ehdotusta kehittämisohjelmaksi. Virkamiespohjaisen valmisteluryhmän tukena on toiminut vapaan sivistystyön oppilaitosryhmiä ja -toimijoita edustava yhteistyöryhmä (YTR).

Valmisteluryhmän ehdotukset sisältävä loppuraportti julkistettiin maaliskuussa (OPM 2009:12). Loppuraportista on järjestetty laaja lausuntokierros ja sitä on käsitelty sivistyspoliittisessa ministeriryhmässä 16.4.2009. Loppuraportti ja lausunnot ovat saatavilla opetusministeriön verkkosivulla osoitteessa www.minedu.fi => koulutus => aikuiskoulutus ja vapaa sivistystyö.

Ehdotukset vapaan sivistystyön kehittämisohjelmaksi vuosille 2009-2012 sisältyvät valmisteluryhmän em. loppuraportin lukuun 4 ja niiden toimeenpanoa koskeva suunnitelma lukuun 5. Ehdotukset jakautuvat toimeksiannon perusteella

- 1) vapaan sivistystyön tehtäviä ja lainsäädännön uudistamistarpeita koskeviin ehdotuksiin,
- 2) rahoitusjärjestelmän uudistamista koskeviin ehdotuksiin,
- 3) oppilaitos- ja ylläpitäjä rakenteen keittämistä koskeviin ehdotuksiin sekä
- 4) laatua ja vaikuttavuutta parantaviin toimenpiteisiin.

Valmisteluryhmä on loppuraportin luvussa 5 havainnollistanut lainsäädäntöä, rahoitusjärjestelmää ja rakenteellista kehittämistä koskevia ehdotuksiaan niin, että ne ovat antaneet hyvän pohjan lausuntokierrokselle ja jatkotoimia koskevalle päätöksenteolle.

Valmisteluryhmän ehdotusten pohjalta kehittämisohjelmasta on laadittu opetusministeriössä seuraava toimeenpanosuunnitelma. Sen viimeistelyssä on otettu huomioon vapaan sivistystyön yhteistyöryhmän kokouksessa 29.5.2009 esille tulleita näkemyksiä.

0. Otetaan huomioon vapaan sivistystyön kehittämisohjelman 2009-2012 toimeenpano valtion vuoden 2010 talousarvioesityksen valmistelussa.

Valmisteluryhmä on pitänyt kehittämisohjelman toimeenpanon käynnistymisen edellytyksenä sitä, että erityisesti rakenteellisen kehittämisen toimeenpanon ja uuden rahoitusmallin käyttöönoton tukemiseen voidaan osoittaa lisäresursseja. Tästä syystä kehittämisohjelman valmisteluryhmä on ehdottanut, että opetusministeriö sisällyttäisi vuodesta 2010 lähtien valtion talousarvioon vapaan sivistystyön toimintaedellytysten turvaamiseen tarvittavat voimavarat sekä uuden rahoitusmallin käyttöönottoa ja rakenteellisen kehittämisen toimeenpanoa tukevan lisärahoituksen. Voimavarat tarpeeksi valmisteluryhmä arvioi kaudella 2010–2013 vuositasolla 6 - 12 milj. euroa.

Opetusministeriön kannanotot jatkotoimista

Opetusministeriön vuoden 2010 talousarvioesityksen valmistelussa on otettu huomioon valmisteluryhmän ehdotuksia. Opetusministeriön 18.5.2009 valtiovarainministeriölle toimittama budjettiesitys on julkinen 31.7.2009, jolloin se on luettavissa ministeriön verkkosivulla. Mm. aikuiskoulutusrahoitusta koskevat ratkaisut muotoutuvat vasta hallituksen budjettiriihessä elokuussa. Talousarvioesitys annetaan eduskunnalle 15.9.2009.

1. Käynnistetään vapaasta sivistystyöstä annetun lain muuttamista koskevan HE1:n valmistelu niin, että lakiesitys voidaan antaa budjettilakina 15.9.2009. Varaudutaan HE2-antamiseen syksyllä 2010 ja organisoidaan sen pohjaksi tarvittavien selvitysten valmistelu.

Kehittämishojelman valmisteluryhmä on ehdottanut, että opetusministeriö käynnistäisi vapaasta sivistystyöstä annetun lain uudistustyön valmistelun niin, että HE voitaisiin antaa eduskunnalle syyskaudella 2009 ja että uusi lainsäädäntö tulisi voimaan 1.1.2010. Rahoitusjärjestelmän yksityiskohtaisempaa valmistelutyötä vaativat lisäselvitykset aloitetaan vuonna 2009. Selvitysten pohjalta annettaisiin vuoden 2010 syksyllä HE vapaan sivistystyön muuttamisesta niin, että muutokset tulisivat voimaan 1.1.2011.

Lisäksi valmisteluryhmä on tehnyt esityksiä HE1:n sisällytettävistä kansalaisopistojen rahoitusperusteita koskevista muutoksista. Valmisteluryhmä on esittänyt todellisiin kustannuksiin perustuvan yhden yksikköhintan käyttöönottoa asteittain vuosina 2010-2011 ja sen vaikutusten kompensoimista ylimääräisillä avustuksilla 15 prosentin korotusta saavien tiheään asuttujen alueiden kansalaisopistojen rahoituksessa.

Opetusministeriön kannanotot jatkotoimista:

- 1) Annetaan budjettilakina syksyllä 2009 HE1, joka koskee vapaan sivistystyön tehtävien ja tarkoituksen uudistamista, ylläpitämislupien asemaa sekä yhteistyövelvoitteen sisällyttämistä vapaan sivistystyön lakiin. Vapaan sivistystyön tehtäviä esitetään suunnattavaksi mm. globaalin ajattelun ja monikulttuurisuuden sekä terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen.
- 2) Ylläpitämislupien merkitystä vahvistetaan niin, että ne nykyistä selkeämmin määrittelevät toiminnan, johon valtionrahoitusta osoitetaan sekä kunkin oppilaitokset erityistehtävät. Muuhun koulutuslainsäädäntöön nykyisin sisältyvän yhteistyövelvoitteen sisällyttämisellä myös vapaan sivistystyön lainsäädäntöön kannustetaan oppilaitoksia keskinäiseen yhteistyöhön sekä yhteistyöhön lukioiden, ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen kanssa. HE1:n valmistelussa otetaan huomioon kehittämishojelmaryhmän loppuraporttiin opinnollisuutta koskevat tavoitteet ja yleishyödyllisiä oppilaitoksia koskevat verolinjaukset.
- 3) HE1:een sisällytetään vapaan sivistystyön oppilaitosten ylimääräisten avustusten jaon siirtämistä opetusministeriöstä Opetushallitukselle vuodesta 2010 lähtien koskeva muutos.
- 4) Kansalaisopistojen yksikköhintaa koskevia ratkaisuja ei sisällytetä syksyllä 2009 annettavaan HE1:een. Rahoituksen uudistamistarpeita ja -mallia on tarpeen edelleen selvittää erikseen organisoitavana valmistelutyönä niin, että mahdolliset muutokset voidaan sisällyttää syksyllä 2010 annettavaan HE2:een.
- 5) Syksyn 2009 aikana käynnistetään selvitykset, joita tarvitaan pohjaksi syksyllä 2010 annettavan HE2:n valmistelussa. Tässä tarkoituksessa asetetaan elo-syyskuussa kansalaisopistojen ja kansanopistojen perusrahoituksen määräytymisen muutostarpeita selvittävät työryhmät/valmisteluryhmät, joiden ehdotukset valmistuisivat helmi-maaliskuuhun 2010 mennessä.
- 6) Asetetaan urheiluopistojen rakentamisavustusjärjestelmää kehittävä työryhmä, joka selvittää mm.

mahdollisuuksia poistoihin perustuvaan laskennalliseen avustusjärjestelmään, joka ottaisi kuitenkin huomioon oppilaitosten koon ja siitä johtuvat erilaiset rakentamishankkeiden rahoituksen tarpeet.

7) Vuoden 2010 HE2-valmistelun pohjaksi laaditaan selvityksiä yksikköhinnan porrastusperusteista, taiteen perusopetuksen tehtävistä, perustamiskustannusten asemasta, pienten oppilaitosten toimintaedellytysten turvaamisesta, opintokeskusten opintokerhotoiminnasta sekä avoimen korkeakouluopetuksen ja monimuoto-opetuksen rahoituksesta. Näiden selvitysten valmistelutavasta päätetään syksyllä. Osa selvityksistä voidaan sisällyttää po. työryhmien tehtäviin.

2. Käynnistetään uuden rahoitusmallin käyttöönottoa koskeva valmistelutyö niin, että siihen voidaan siirtyä asteittain vuodesta 2010 lähtien sekä organisoidaan perusrahoitukseen määräytymiseen ja tilasto- ja tietopohjan parantamiseen liittyvä selvitys- ja valmistelutyö

2.1. Laatu- ja kehittämisavustukset

Kehittämisohjelman valmisteluryhmä on ehdottanut, että uuden rahoitusmallin valmistelu käynnistettäisiin kevään 2009 aikana niin, että uudistettu rahoitusjärjestelmä voidaan ottaa asteittain käyttöön vuodesta 2010 alkaen.

Valmisteluryhmä piti lähtökohtana, että vapaassa sivistystyössä on jatkossakin oma laki, joka on sekä rahoitus- että toimintalaki ja että kullakin oppilaitosryhmällä on omat rahoituksen määräytymisperusteensa. Todellisiin kustannuksiin perustuva laskennallinen rahoitusjärjestelmä säilyisi vapaan sivistystyön pääasiallisena rahoitusmuotona.

Rahoituksen määräytymisperusteita on kuitenkin valmisteluryhmän mielestä tarvetta uudistaa kehittyvää toimintaa ja kohderyhmissä tapahtuvia muutoksia vastaavaksi. Yksikköhinnan porrastuksilla voitaisiin tukea vapaan sivistystyön mahdollisuuksia erityistehtävien (esim. vammaisten koulutus) sekä haastavien kohderyhmien (esim. maahanmuuttajat, opinnollista kuntoutusta tarvitsevat) opetuksen hoitamiseen. Perusrahoitukseen liittyviä lisäselvityksiä tarvitaan mm. perustamiskustannusten asemasta, avoimen korkeakouluopetuksen ja monimuoto-opetuksen rahoituksesta sekä kansanopistojen rahoitusperusteiden uudistamistarpeista.

Valmisteluryhmä esitti, että vuodesta 2010 lähtien siirryttäisiin asteittain uuteen rahoitusmalliin, joka koostuisi laskennallisen valtionosuusjärjestelmän mukaisesta perusrahoituksesta sekä vapaan sivistystyön yleisiä ja oppilaitosryhmäkohtaisia laatu- ja kehittämistavoitteita tukevasta avustusrahoituksesta, jonka osuus voisi olla enintään 15 prosenttia. Vapaalle sivistystyölle yhteiset ja kullekin oppilaitosryhmälle erityiset tavoitteet ja toteutus valmistellaan yhdessä eri oppilaitosryhmiä ja ylläpitäjiä edustavien valtakunnallisten keskusjärjestöjen kanssa ja sovitaan YTR:ssä.

Opetusministeriön kannanotot jatkotoimista:

Opetusministeriön talousarvioesitys vuodelle 2010 on laadittu niin, että se antaa edellytykset uuden rahoitusmallin käyttöönoton käynnistämiseksi. Suuntaviivaohjauksesta luovutaan kaikkien oppilaitosryhmien osalta. Aiemmin budjetissa mainitut keskusjärjestöjen kanssa sovitut suuntaviivaohjauksen pohjana ja kehittämisavustusten jaon perustana olevat painopisteet on poistettu. Sen sijaan opintoseteliavustukset säilyvät edelleen vapaan sivistystyön rahoituksessa ja niiden osuutta pyritään lisäämään.

Opetusministeriö on ehdottanut vuoden 2010 talousarvioon kirjattavaksi seuraavaa: Valtionavustuksia käytetään vuodesta 2010 lähtien asteittain käyttöönotettavaan rahoitusmalliin sisältyvään laatu- ja kehittämisrahoitukseen. Laatu- ja kehittämisrahoituksen perusteena olevat tavoitteet sovitaan opetusministeriön sekä vapaan sivistystyön oppilaitoksia ja ylläpitäjiä edustavien valtakunnallisten järjestöjen kesken.

Opetusministeriö pyytää Vapaan sivistystyön yhteisjärjestöltä ja eri oppilaitosryhmiä edustavilta valtakunnallisilta järjestöiltä sekä Suomen Kuntaliitolta 30.9.2009 mennessä konkreettiset esitykset

- 1) vapaan sivistystyön kaikille oppilaitosryhmille yhteisiksi ja asianomaista oppilaitosryhmää koskeviksi erityisiksi tavoitteiksi, joiden perusteella vuoden 2010 talousarvioesitykseen sisältyvät laatu- ja kehittämisrahoituksena toimivat avustukset jaettaisiin,
- 2) kriteereistä, jotka kuvaavat po. tavoitteen saavuttamista tai edistämistä sekä
- 3) laatu- ja kehittämisrahoituksena jaettavien avustusten määrästä ja osuudesta momentille 29.30.30. (ei koske liikunnan koulutuskeskuksia) sisältyvästä po. oppilaitosryhmän kokonaisrahoituksesta ja avustussummasta.

Opetusministeriö päättää em. valmisteluprosessin jälkeen vuoden 2010 laatu- ja kehittämisavustusten jaon pohjana olevat tavoitteet ja kriteerit sekä po. avustusten osuuden oppilaitosryhmittäin. Laatu- ja kehittämisavustukset muodostavat yhdessä valtionosuusrahoituksen kanssa kokonaisuuden. Tästä syystä opetusministeriö myös jakaa nämä avustukset ainakin niiden käyttöönottovaiheessa vuosina 2010 ja 2011. Yleinen lähtökohta on, että uudentyypisten avustusten käyttöönottovaiheessa niiden osuus määritellään maltillisesti perusrahoitusta vaarantamatta ja osuutta lisätään vasta sen jälkeen, kun toiminnasta on saatu riittävästi kokemuksia ja jaon pohjaksi on käytettävissä riittävä tietopohja. Erityisistä syistä voidaan harkita myös maksimiksi asetettua 15 prosenttia korkeampaakin avustusosuutta.

Opetusministeriö osoittaa vapaan sivistystyön valtakunnallisille järjestöille vuoden 2009 valtion talousarvioon sisältyvistä aikuiskoulutuksen kehittämismäärärahoista avustusmuotoista tukea rakenteellisen kehittämisohjelman tilannekatsauksien valmistelusta aiheutuviin voimavaratarpeisiin.

2.2. Tavoitesopimukset

Kehittämisohjelman valmisteluryhmä on ehdottanut, että opetusministeriö selvittää yhdessä vapaan sivistystyön eri oppilaitosryhmiä ja ylläpitäjiä edustavien järjestöjen kanssa, onko tarvetta tukea kehittämis- ja laatutyötä myös tavoitesopimuksilla ja missä laajuudessa ja aikataulussa mahdollinen tavoitesopimus tulisi ottaa käyttöön. Tämänäsuuntaisia aloitteita on tehnyt mm. Urheiluopistoyhdistys ry.

Opetusministeriön kannanotot jatkotoimista:

Kulttuuripolitiikan osasto ja Urheiluopistot ry laativat 30.10.2009 mennessä selvitykset ja ehdotukset tavoitesopimusmallista ja mahdollisen tavoitesopimuspilotin käynnistämisestä taikka tavoitesopimusmallin käyttöönotosta. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto tekee päätökset tavoitesopimusmallin käyttöönotosta. Selvitystyön pohjalta ratkaistaan, missä aikataulussa ja millaisia perusteita olisi tavoitesopimusmallin soveltamiseen myös muissa vapaan sivistystyön oppilaitosryhmien toiminnassa.

2.3. Tilasto- ja tietopohja

Kehittämishojelman valmisteluryhmä on ehdottanut, että opetusministeriö, Opetushallitus ja Vapaan sivistystyön yhteistyöryhmä käynnistävät kevään 2009 aikana vapaan sivistystyön tilasto- ja tietopohjaa koskevan selvitys- ja kehittämistyön niin, että nykyistä monipuolisempi tiedonkeruu olisi tukemassa vapaan sivistystyön kehittämishojelman toimeenpanoa ja seuranta vuodesta 2010 lähtien.

Opetusministeriön kannanotot jatkotoimista:

Valmistelutyön organisoimiseksi perustetaan määräaikainen kehittämishanke 1.9.2009-30.8.2011, jossa ovat edustettuina em. vastuutahot sekä vapaan sivistystyön eri oppilaitosmuotoja edustavat asiantuntijat. Opetusministeriö asettaa hankkeen elo-syyskuussa ja varautuu tukemaan sitä aikuiskoulutuksen kehittämishoista niin, että hanke voisi toimia opetushallinnon tukena po. asioita koskevassa konkreettishessa valmistelussa.

2.4. Kehittämishojelman yhteys Akku-ehdotuksiin

Aikuiskoulutuksen kokonaisuudistuksen johtoryhmän pääehdotukset sisältyvät maaliskuun alussa julkistettuun toiseen väliraporttiin (OPM 2009:11). Vapaan sivistystyön kehittämishojelman valmisteluryhmä on ehdottanut, että opetusministeriö konkretisoi ja valmistelee yhteistyössä vapaan sivistystyön YTR:n kanssa aikuiskoulutuksen kokonaisuudistuksesta (Akku) aiheutuvat kehittämishoimenpiteet (esim. aikuisopiskelun etuuksia, taantuman vaikutuksia, korkeakoulujen aikuiskoulutusta, työvoimapolitiittisena koulutuksena hankittavaa valmentavaa koulutusta ja maahanmuuttajien koulutuksen tehostamista koskevat toimenpiteet) vapaan sivistystyön toiminnassa.

Opetusministeriön kannanotot jatkotoimista:

Tähän kokonaisuuteen liittyvä valmistelutyö organisoidaan vaiheittain seuraavasti:

- a) Kiireellisimpänä asiana valmistellaan STM:lle ja TEM:lle selvitys ja ehdotus vapaan sivistystyön huomioonottamisesta aikuisopiskelun etuuksia koskevassa HE- ja muussa valmistelutyössä.
- b) Syys-lokakuussa järjestetään TEM:n ja SM:n kanssa neuvottelu vapaan sivistystyön aseman vahvistamisesta työvoimapolitiittisen koulutuksen hankinnoissa sekä maahanmuuttajien koulutuksen järjestämisessä.
- c) VST-kehittämishojelman ja AKKU-ehdotusten toimeenpanon koordinointi hoidetaan virkatyönä sekä AKKU-johtoryhmän tukiryhmässä ja YTR:ssä.

3. Käynnistetään vapaan sivistystyön ylläpitäjä- ja oppilaitosrakenteen vuosille 2009-2012 ajoittuva kehittämishojelma sekä organisoidaan ylläpitämishupien uudistaminen ja sitä tukevat selvitykset.

3.1. Rakenteellisen kehittämisen eteneminen

Kehittämishojelman valmisteluryhmä on ehdottanut, että vapaan sivistystyön rakenteellisen kehittämisen ohjelma valmisteltaisiin ja toteutettaisiin vuorovaikutteisena prosessina asteittain vuosina 2009–2012 yhteistyössä opetusministeriön, vapaan sivistystyön eri oppilaitosmuotoja ja ylläpitäjiä edustavien järjestöjen kanssa.

Opetusministeriön kannanotot jatkotoimista:

Vapaan sivistystyön kehittämisohjelmaan liittyvä rakenteellista kehittämistä koskeva osuus käynnistetään opetusministeriön kirjeellä. Opetusministeriö pitää kehittämisohjelman valmisteluryhmän esitysten mukaisesti lähtökohtana, että rakenteellisen kehittämisen ohjelma toteutetaan vuorovaikutteisena prosessina. Sen tavoitteena on kehittää ylläpitäjä- ja oppilaitosrakennetta niin, että vapaa sivistystyö pystyy vastaamaan kasvaviin ja uudistuviin tehtäviin myös jatkossa. Rakenteellisen kehittämisen ja alueellisen yhteistyön vahvistamisen lähtökohtana on vapaan sivistystyön eri oppilaitosmuotojen ja ylläpitäjien omien pyrkimysten huomioonottaminen sekä tältä pohjalta syntyvien aloitteiden ja yhteistyösuunnitelmien tukeminen.

Opetusministeriö katsoo, että vapaan sivistystyön ylläpitäjä- ja oppilaitosrakenteen kehittämistarpeet koskevat konkreettisimmin kansanopistoja. Tästä syystä ministeriö suuntaa rakenteellisen kehittämisohjelman ensimmäisen vaiheen tähän oppilaitosryhmään. Tässä tarkoituksessa opetusministeriö pyytää kansanopistojen ylläpitäjiä yhteistyössä Suomen Kansanopistoyhdistyksen kanssa laatimaan tilannekatsaukset

- 1) ylläpitäjä- ja oppilaitosrakenteen nykyisestä tilasta,
- 2) vapaan sivistystyön tehtävien ja kysynnän sekä toimintaympäristön muutoksen kannalta keskeisistä rakenteen kehittämistarpeista,
- 3) vapaan sivistystyön osuudesta oppilaitoksen toiminnassa ja rahoituksessa sekä suunnitelmista ministeriön 2.4.2009 ammatillisen koulutuksen järjestäjäverkon kokoamista koskevien suositusten johdosta sekä
- 4) meneillään ja vireillä olevista rakenteellista kehittämistä ja yhteistyötä koskevista suunnitelmista sekä niistä saaduista kokemuksista.

Kansanopistojen ylläpitäjiä pyydetään toimittamaan katsaukset opetusministeriöön 30.10.2009 mennessä.

Ylläpitäjiä pyydetään hyödyntämään katsausten valmistelussa ja niiden koordinoinnissa tarkoituksenmukaisella tavalla Suomen Kansanopistoyhdistyksen osaamista ja resursseja.

Opetusministeriö valmistelee katsausten pohjalta kansanopistojen ylläpitäjille palautteen ja suositukset seuraavan vaiheen toimenpiteistä 31.1.2010 mennessä ja osoittaa jatkotoimenpiteisiin avustustyyppistä rahoitusta vuoden 2010 valtion talousarvion puitteissa.

Muiden oppilaitosryhmien osalta rakenteellisen kehittämisen tarpeet eivät ole samalla tavalla ajankohtaisia. Esimerkiksi kansalaisopistojen ylläpitäjä- ja rakenteessa on tapahtunut monia muutoksia, joita kunta- ja palvelurakennemuutos on vauhdittanut. Liikunnan koulutuskeskukset ovat tarkastelleet rakenteellisen kehittämisen tarpeita osana koulutuksen ja verkostoyhteistyön strategiavalmistelua.

Jotta vapaan sivistystyön rakenteellisen kehittämisen tilasta ja suunnitelmista saataisiin kokonaiskuva, opetusministeriö pyytää myös kansalaisopistoja, kesäyliopistoja ja liikunnan koulutuskeskuksia ja niiden ylläpitäjiä edustavia valtakunnallisia järjestöjä laatimaan po. oppilaitosryhmiä koskevat tilannekatsaukset. Katsaukset tulee laatia yhteistyössä oppilaitosten ylläpitäjien kanssa ja niiden tulee sisältää

- 1) lyhyt analyysi tähän mennessä toteutetuista rakenteellisen kehittämisen toimista,
- 2) arvio niiden vaikutuksista vapaan sivistystyön toimintaedellytyksiin ja keskeisten tavoitteiden toteutumiseen sekä
- 3) yhteenveto suunnitteilla olevista rakenteellisen kehittämisen toimenpiteistä vuosille 2009-2012.

Kansalaisopistoja koskevassa katsauksessa pyydetään kiinnittämään huomiota erityisesti ylläpitäjärakenteen kehityksen vaikutuksiin opetuksen tarjontaan ja alueelliseen saavutettavuuteen, kansalaisopistojen asemaan osana kunnallisia sivistyspalveluja sekä yksityisten opistojen asemaan.

Kesäyliopistoja koskevassa katsauksessa pyydetään kiinnittämään huomiota erityisesti alueelliseen yhteistyöhön ja työnjakoon muiden vapaan sivistystyön ja aikuisoppilaitosten kanssa sekä avoimen korkeakouluopetuksen järjestämismahdollisuuksiin ja muuhun korkeakoulu yhteistyöhön.

Liikunnan koulutuskeskuksia koskevassa katsauksessa pyydetään kiinnittämään huomiota erityisesti urheiluopistojen koulutusta ja verkostoyhteistyötä koskevien linjausten sekä ammatillisen koulutuksen järjestäjäverkon kokoamissuositusten ja vapaan sivistystyön kehittämisohjelman tavoitteiden yhteensovittamiseen.

Nämä katsaukset pyydetään toimittamaan opetusministeriöön 30.11.2009 mennessä.

Opetusministeriö osoittaa vapaan sivistystyön valtakunnallisille järjestöille vuoden 2009 valtion talousarvioon sisältyvistä aikuiskoulutuksen kehittämismäärärahoista kertaluonteisesti avustusmuotoista tukea rakenteellisen kehittämisohjelman tilannekatsauksien valmistelusta aiheutuviin voimavaratarpeisiin.

3.2. Ylläpitämislupien uudistaminen

Kehittämisohjelman valmisteluryhmä on ehdottanut, että opetusministeriö varautuisi toteuttamaan myös lainsäädännön ja rahoitusjärjestelmän uudistamista tukevan ylläpitämislupien uudistamisprosessin kaudella 2009–2010. Osana tätä prosessia laaditaan myös selvitys vapaan sivistystyön toiminnan vastaavuudesta lainsäädännössä ja ylläpitämisluvissa määriteltyihin tavoitteisiin ja tehtäviin.

Opetusministeriön kannanotot jatkotoimista:

Kehittämisohjelman toimeenpanon eteneminen, HE2:sta varten valmisteltavien selvitysten sekä HE:n ja talousarvion aikataulu sekä Paras-hankkeen vaikutukset huomioonottaen opetusministeriö käynnistää ylläpitämislupien uudistamisprosessin keväällä 2010 niin, että ensimmäiseksi uusittaisiin ainakin kansanopistojen ja mahdollisesti liikunnan koulutuskeskusten ylläpitämisluvat sekä seuraavissa vaiheissa 2010-2012 opintokeskusten, kesäyliopistojen ja kansalaisopistojen ylläpitämisluvat.

Tavoitteena on, että ylläpitämisluvissa mahdollisimman hyvin pystytään ottamaan huomioon uudistettavan lainsäädännön ja rahoitusjärjestelmän tavoitteet sekä rakenteellista kehittämistä, yhteistyön vahvistamista sekä eri oppilaitosten tehtävien painopisteitä koskevat tavoitteet. Erityisesti kuntaomisteisten kansalaisopistojen toiminnassa korostuu niiden asema osana kunnallisia sivistyspalveluja.

Ylläpitämislupaprosessin tueksi käynnistetään tarvittaessa syksyllä 2009 em. selvitys vapaan sivistystyön toiminnan vastaavuudesta lainsäädännössä ja ylläpitämisluvissa määriteltyihin tavoitteisiin ja tehtäviin. Ylläpitämislupien uudistamisen valmistelu yhteensovitetaan tarkoituksenmukaisella tavalla rakenteellisen kehittämisen prosessin kanssa.

4. Toteutetaan vapaan sivistystyön yhteistyötä, laatua ja vaikuttavuutta koskevat ehdotukset aseittain kaudella 2009-2012 valmisteluryhmän ehdotusten pohjalta. Tarkempi suunnitelma laaditaan syksyllä 2009 ja käsitellään YTR:ssä.

4.1. Vapaan sivistystyön valtakunnallinen järjestö rakenne

Kehittämisohjelman valmisteluryhmä toteaa raportissaan (luku 4.4) tarpeen selvittää vapaan sivistystyön oppilaitoksia edustavan järjestö rakenteen ja momentilla 29.30.53. tähän tarkoitukseen merkittyjen avustusten (noin 570 000 euroa) käytön kehittämistarpeet. Valmisteluryhmä on ehdottanut, että opetusministeriö valmistelisi yhteistyössä vapaan sivistystyön valtakunnallisten järjestöjen, Opetushallituksen ja Suomen Kuntaliiton kanssa vuoden 2009 aikana suunnitelman järjestöjen toimintaedellytysten ja yhteistyön vahvistamisesta niin, että suunnitelman toimeenpano voi alkaa jo vuonna 2010 ja että ehdotukset voidaan tarvittaessa ottaa huomioon vuoden 2011 valtion talousarvioesityksen valmistelussa.

Opetusministeriön kannanotot jatkotoimista:

Opetusministeriö pyytää elokuussa lähetettävällä kirjeellä vapaan sivistystyön yhteisjärjestöltä ja kutakin oppilaitosryhmää edustavalta järjestöltä näkemykset ja ehdotukset valtakunnallisen järjestö rakenteen ja järjestöjen toiminnan kehittämisestä niin, että ne voisivat nykyistä tehokkaammin vastata yhteistyö-, kv-, edunvalvonta- ja palvelutehtävistään toimintaympäristön muutos ja vapaan sivistystyön kehittämisohjelman toimeenpano huomioonottaen. Näkemykset pyydetään 30.10.2009 mennessä niin, että ne tarvittavilta osiin voitaisiin ottaa huomioon jo järjestöille tarkoitettujen momentille 29.30.53. sisältyvien avustusten jaossa sekä vuoden 2011 talousarvioesityksen valmistelussa. Selvitykset koskisivat myös järjestöjen rahoituspohjaa ja em. valtionavustusten osuutta toiminnan rahoituksessa. Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto ja Urheiluopistojen yhdistys selvittävät erikseen po. yhdistyksen tehtäviä/toimintaedellytyksiä koskevat kehittämistarpeet ja -toimenpiteet.

5. Muut ehdotukset

Kehittämisohjelman valmisteluryhmä on ehdottanut,

- että opetusministeriö laatii syksyn 2009 ja kevään 2010 aikana yhteistyössä korkeakoulujen ja vapaan sivistystyön yhteistyöryhmän kanssa vapaan sivistystyön opetushenkilökunnan asemaa, kelpoisuutta ja koulutusta koskevan toimenpideohjelman ottaen huomioon Koulutuksen arviointineuvoston keväällä 2009 valmistuvat suositukset.
- että vapaan sivistystyön järjestöt ja relevantit korkeakoulut käynnistävät neuvottelut Suomen Akatemian kanssa vapaan sivistystyön monitieteisestä tutkimusohjelmasta, jonka tavoitteena olisi vapaan sivistystyön opiskelua ja kehittämistä koskevan tutkimustoiminnan ja tutkijankoulutuksen vahvistaminen sekä korkeakoulujen ja vapaan sivistystyön toimijoiden yhteistyön ja vuorovaikutuksen aktivoiminen. Tutkimusohjelma tulisi käynnistää vuonna 2010.
- että Opetushallitus käynnistää yhteistyössä vapaan sivistystyön toimijoiden kanssa selvitys- ja suunnittelutyön näyttötutkintojärjestelmän tai sen sovellutusten laajentamisesta vapaan sivistystyön koulutuksessa ja tehtävissä hankitun osaamisen

kattavaksi sekä kielitutkintojen ja niihin valmistavan koulutuksen järjestämisuotojen kehittämistyön niin, että toiminta voisi tehokkaasti vastata maahanmuuttajien suomen- ja ruotsinkielen taidon hankkimista ja osoittamista koskeviin tarpeisiin. Selvitys- ja kehittämistyö ajoittuisi vuosille 2009–2011

- että opetusministeriö käynnistää vuonna 2010 suunnittelu- ja kokeiluhankkeen, jossa selvitetään vapaan sivistystyön opiskelijapalautejärjestelmän tarve ja muodot sekä elinikäisen oppimisen opintokirjan sovellutukset.

- että opetusministeriö organisoi valmistelutyön vuosille 2010–2012 ajoittuvasta kokeilu- ja kehittämisohjelmasta, joka painottuisi tieto- ja viestintätekniikan hyödyntämiseen ja uusiin oppimisympäristöihin tukeutuvan tarjonnan laajentamiseen ja pedagogiikan uudistamiseen sekä kattaisi myös avoimen korkeakouluopetuksen kehittämiseen ja korkeakouluysteistyöhön liittyvät kysymykset.

- että opetusministeriö sisällyttäisi arviointisuunnitelmaan vapaan sivistystyön kehittämisohjelman monivaiheisen, Koulutuksen arviointineuvostolta tilattavan arvioinnin ja sen vaatimat resurssit. Arviointi ajoittuisi kaudelle 2010–2012.

Opetusministeriön kannanotot jatkotoimista:

Laatua ja vaikuttavuutta sekä kehittämisohjelman seurantaa koskevista kehittämishankkeiden valmistelusta ja toimeenpanosta laaditaan konkreettinen suunnitelma syksyllä 2009 sen jälkeen kun hallituksen esitys vuoden 2010 talousarvioksi on tiedossa. Erityisestä syystä yksittäisiä kehittämis- ja kokeiluhankkeita voidaan käynnistää jo aikaisemmin.